

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ALMANYA, HOLLANDA VE BELÇİKA GENÇLİK DAİRELERİNİN TÜRKİYE KÖKENLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULAMALARINA İLİŞKİN İNCELEME RAPORU

24. Dönem 4. Yasama Yılı
2013

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

İçindekiler

I. BAŞLANGIÇ	2
1. İncelemenin Konusu ve Amacı.....	2
2. İncelemede Uygulanan Yöntem	3
II. ALMANYA, HOLLANDA VE BELÇİKA İNCELEMELERİ.....	3
1. ALMANYA	4
1.1. Konuya İlişkin Temaslarda Bulunulan Makam ve Kişiler	4
1.2. Alman Anayasası ve Mevzuatında Velayet Hakkı	5
1.3. Gençlik Daireleri ve Velayet Hakkı Üzerindeki Yetkileri	7
1.4. Gençlik Dairelerinin Türkiye ve Yabancı Kökenli Çocuklar ve Gençlere Yönelik Uygulamalarına İlişkin İstatistikler	10
1.5. Avrupa Parlamentosu Dilekçe Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Kararlarına Yansıyan Şikâyetler	11
1.6. Almanya Gençlik Dairesi Sistemi ve Uygulamalarına İlişkin Değerlendirme	12
2. HOLLANDA.....	16
2.1. Konuya İlişkin Temaslarda Bulunulan Makam ve Kişiler	16
2.2. Genel Bilgiler	16
2.3. Çocuk ve Gençlerin Korunmasına İlişkin Sistem	17
2.4. Gençlik Daireleri ve Türkiye Toplumuna İlişkin İstatistikler	17
2.5. Mağdur Aileler ve Avukatları ile Gerçekleştirilen Görüşmeler	18
2.6. Hollanda Gençlik Dairesi Sistemi ve Uygulamalarına İlişkin Değerlendirme	19
3. BELÇİKA.....	22
3.1. Konuya İlişkin Temaslarda Bulunulan Makam ve Kişiler	22
3.2. Koruyucu Aile Kurumu	22
3.2.1. Valon Bölgesi Koruyucu Aile Kurumu	22
3.2.2. Flaman Bölgesi Koruyucu Aile Kurumu.....	23
3.3. Belçika Gençlik Dairesi Sistemi ve Uygulamalarına İlişkin Değerlendirme	24
III. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	24

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU**

**ALMANYA, HOLLANDA VE BELÇİKA GENÇLİK DAİRELERİNİN
TÜRKİYE KÖKENLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGULAMALARINA İLİŞKİN
İNCELEME RAPORU**

I. BAŞLANGIÇ

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde gençlik dairelerinin binlerce Türkiye kökenli çocuğun ailelerinin elinden haksız yere aldığı ve bunları kendi kültüründen uzak ailelere verdiği yönünde çıkan iddialar üzerine Avrupa'daki göçmen çocukların sorunları ve velayet hakkı konusunda 3 üncü yasama yılı başında bir izleme dosyası açmıştır. İzleme dosyası kapsamında Almanya, Belçika ve Hollanda, Avusturya, Fransa ve İsveç gibi Avrupa ülkelerinden konuya ilişkin şikâyet dilekçeleri alınmış ve bu husus uzun zamandır insan hakları kapsamında Komisyonun izleme ve inceleme konuları arasında yer almıştır.

Özellikle Almanya, Hollanda, Belçika, Fransa ve Avusturya gibi ülkeler üzerinde yoğunlaşan iddialara ilişkin kamu kurum ve kuruluşlarından elde edinilen bilgiler, basında çıkan haberler ve Komisyona yapılan başvurularla mercek altına alınmış; ardından izleme dosyası 13 Şubat 2013 Çarşamba günü Komisyon'a sunulmuştur. Komisyon izleme dosyasını görüştüktan sonra, oybirliği ile "*Avrupa'daki göçmen çocukların sorunları ve velayet hakkı konusunda Avrupa genelinde Heyetler halinde çalışma yapılmasına*" karar vermiştir.

Bu çerçevede İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, heyetler halinde 15 - 19 Nisan 2013 tarihlerinde Almanya, 19 - 22 Haziran 2013 tarihlerinde Hollanda ve 17 - 19 Haziran 2013 tarihlerinde Belçika'da konuya ilişkin inceleme ziyaretlerinde bulunmuştur.

1. İncelemenin Konusu ve Amacı

Alınan karar uyarınca yapılacak çalışmanın konusu, Avrupa'daki göçmen çocukların sorunları ve velayet hakkı konusunda Avrupa genelinde Heyetler halinde çalışma yapılmasına imkân sağlamak amacıyla konuya ilişkin şikâyetlerin yoğunlaştığı Almanya, Belçika ve Hollanda ülkelerinde temaslarda bulunmak suretiyle gençlik dairelerince Türkiye kökenli

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

çocukların ailelerinin elinden alınması sürecini ve bu süreçte yaşanan sorunları insan hakları temelinde incelemek, konuya ilişkin hak ihlallerinin yaşanmaması için nelerin yapılması gerektiğini belirlemek, ulusal ve uluslararası düzeyde alınması gereken tedbirleri ortaya koymak, benzer olayların tekrar yaşanmaması için duyarlılık oluşturulması ve bu duyarlılığın devamını sağlamaktır.

2. İncelemede Uygulanan Yöntem

Komisyon, gençlik dairelerince Türkiye kökenli çocukların ailelerinin elinden alınması sürecinde ve sonrasında yaşanan problemleri insan hakları temelinde incelemek amacıyla iddiaların yoğunlaştığı Almanya, Belçika ve Hollanda ülkelerinde inceleme yapmayı gerekli görerek; çocukları elinden alınmış veya gençlik dairelerinin uygulamaları ile karşı karşıya kalmış aileler, ilgili bakanlar, milletvekilleri veya parlamento komisyon ve kurumları, bazı gençlik dairelerinin belediyelere bağlı olması dolayısı ile belediye başkanları ve sivil toplum örgütlerinin görüşlerini almayı yöntem olarak benimsemiştir.

Anılan ziyaretlerde incelemelerde bulunulan ülkelerin konuya ilişkin bakanları, parlamento komisyon başkanları, milletvekilleri, eyalet bakanları, büyükşehir belediye başkanları, belediye başkanları, gençlik dairesi başkan ve yetkilileri, Türkiye toplumu ve Türkiye kökenli sivil toplum örgütleri temsilcileri, çocuğuna gençlik dairesi tarafından el konulan vatandaşlarımız ve avukatları ile konuya ilişkin temaslarda bulunulmuştur.

Komisyon raporunu hazırlarken yukarıda zikredilen görüşmelerden, ilgili bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarınca sağlanan bilgilerden, basın-yayın organlarında çıkan haberlerden, Avrupa'daki Türkiye toplumunun kurduğu sivil toplum kuruluşlarından ve uluslararası kuruluşlardan edinilen bilgilerden, makale ve kitaplardan yararlanmıştır. Ayrıca konuya ilişkin uluslararası antlaşma ve sözleşmeler ile inceleme konusu ülkelerin ulusal mevzuatlarından da faydalanılmıştır.

II. ALMANYA, HOLLANDA VE BELÇİKA İNCELEMELERİ

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun “Avrupa'daki göçmen çocukların sorunları ve velayet hakkı konusunda Avrupa genelinde Heyetler halinde çalışma kararı” uyarınca, 15 - 19 Nisan 2013 tarihinde Almanya'nın Stuttgart, Münih ve Berlin şehirlerini, 19 - 22 Haziran

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

2013 tarihlerinde Hollanda'nın Rotterdam ve Lahey şehirlerini, 17 - 19 Haziran 2013 tarihlerinde ise Belçika'nın Fransızca konuşan (Frankofon) Valon Bölgesi ve Flemenkçe konuşan Flaman Bölgesini kapsayan inceleme ziyaretlerinde bulunmuştur.

Almanya ziyaret heyeti Komisyon Başkanı ve Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer ÜSTÜN, Ankara Milletvekili Mustafa ERDEM, Ankara Milletvekili Levent GÖK ile Komisyon Yasama Uzmanı Fazlı PEHLİVAN ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı uzmanlarından oluşmuştur.

Hollanda ve Belçika ziyaret heyeti ise Komisyon Başkanı ve Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer ÜSTÜN, İzmir Milletvekili Hamza DAĞ, Ankara Milletvekili Mustafa ERDEM, Yasama Uzmanı Abdussamed SİĞİRTMAÇ ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı uzmanlarından oluşmuştur.

1. ALMANYA

1.1. Konuya İlişkin Temaslarda Bulunulan Makam ve Kişiler

Söz konusu inceleme ziyareti kapsamında konuya ilişkin Federal Aile Bakan Yardımcısı Dr. KUES, Federal Parlamento Aile Komisyonu Başkanı Sibylle LAURİSCHK, Baden-Württemberg Eyaleti Federal Konsey, Avrupa ve Uluslararası İlişkiler Bakanı Peter FRİEDRİCH, Eyalet Uyum Bakanı Bilkay ÖNEY, Baden-Württemberg Eyaleti Yeşiller Partisi Milletvekili Muhterem ARAS, Münih Büyükşehir Belediye Başkanı Christian UDE, Backnang Belediye Başkanı Dr. Frank NOPPER, Stuttgart Büyükşehir Belediye Başkan Vekili Werner WÖLFLE, Stuttgart Büyükşehir Belediyesi Gençlik Dairesi Başkanı Bruno PFEİFLE, Rems-Murr Bölgesi Gençlik Dairesi Başkan Vekili Wilfried HÄGELE, Berlin Eğitim Senatörlüğü Müsteşarı Sigrid KLEBBA, Berlin-Neukölln Gençlik Dairesi yetkilileri, Backnang Türkiye toplumu ve Baden-Württemberg Eyaleti Türkiye kökenli sivil toplum örgütleri temsilcileri, çocuğuna Gençlik Dairesi tarafından müdahale edilen ve el konulan vatandaşlarımız ve avukatları ile görüşülmüştür.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

1.2. Alman Anayasası ve Mevzuatında Velayet Hakkı

Velilerin çocuk üzerindeki hak ve sorumlulukları öncelikle Alman Anayasası'nda temel hak olarak tanımlanmıştır. Alman Anayasası'nın 6. maddesinin 2. fıkrasında “Çocukların bakımı ve yetiştirilmesi velilerin doğal hakkı ve öncelikli sorumluluklarıdır (görevleri). Bu hakların ve sorumlulukların kullanımını, Devlet denetler.” denilmektedir. Bu hüküm ile Anayasa'da velilerin çocuklar üzerinde olan haklarının yanı sıra özellikle çocuklara karşı olan sorumluluklarına yer verilmiştir. Anayasa'da ilke olarak tanımlanan bu ilişki özellikle Alman Medeni Kanunu'nda (Bürgerliches Gesetzbuch / BGB) daha ayrıntılı olarak işlenmiştir.

Velayetin tanımlanması ve velayetin kullanımının detayları Alman Medeni Kanunu'nun 1626 ile 1698 maddeleri arasında açıklanmıştır. Bunun yanı sıra özellikle Alman Yargıtay'ının (Budesgerichtshof) içtihadı da mahkemeler tarafından dikkate alınmaktadır.

Alman Medeni Kanununa göre velilerin velayet hakkı (ve sorumlulukları) dört ana başlıkta düzenlenmektedir: 1-Çocuğun ikamet yerini belirleme hakkı, 2- Çocukla ilgili maddi konuları belirleme (çocuk harçlığı, bakım parası vb.) hakkı ve sorumluluğu, 3- Çocuğun sağlığı ile ilgili karar verme hakkı ve sorumluluğu, 4- Çocuğu idari işlemlerde temsil etme hakkı ve sorumluluğu.

Bunun yanı sıra velayet hakkı kapsamına giren diğer önemli yetkiler ise 1- Bakım, yetiştirme ve çocuğu denetleme hakkı ve sorumluluğu, 2- Okul ve meslek seçimi üzerinde denetleme ve belirleme yetkisi, 3- Diğer kişilerle görüşme ve bunu denetleme ve belirleme yetkisi, 4- Din seçimi ve dinin gereklerini ifa üzerindeki denetleme ve belirleme hakkı olarak belirtilmiştir.

Bu hakları ve sorumlulukları velayet sahibi olan veliler müşterek olarak uygulamak durumundadırlar. Ancak bu hak ve sorumlulukları uygularken “çocuğun iyiliği”nin (Kindeswohl) gözetilmesi gerekmektedir (Alman Medeni Kanunu'nun 1627. maddesi). Veliler velayet kapsamındaki hak ve sorumluluklarını “çocuğun iyiliği” için müşterek şekilde kullanamamaları durumunda, mahkeme kararıyla velayetin tümü veya velayet haklarının bir bölümü (evlilik esnasında da) anne veya babaya tek başına verilebilir (1628. madde). Anne veya baba da velayet hakkından doğan hak ve sorumluluklarını “çocuğun iyiliği” için kullanamadıkları veya kullanmadıkları takdirde ve bundan dolayı “çocuğun iyiliğinin” tehlike

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

altına girmesi durumunda velayet, mahkeme kararıyla yetkili Gençlik Dairesine devredilebilir (1666. madde).

“Çocuğun iyiliği” ifadesinin hangi hususları kapsadığı ve sınırının neresi olduğuna ilişkin yasada her hangi bir tanım bulunmamaktadır. Bu yoruma açık kavramın tanımı ve pratikteki uygulaması her davanın nitelikleri dikkate alınarak mahkemeler tarafından belirlenmektedir. Mahkeme içtihatlarında çocuğun fiziki, psikolojik ve maddi gelişimini önemli bir tehlike altına sokabilecek davranış ve durumlar “çocuğun iyiliğine” aykırı durumlar olarak nitelendirilmektedir. Bu tespitin yapılmasında çocuğun yaşına ve algılama gücüne bağlı olarak, kendi ifadesine de başvurulabilmektedir.

Velayet davaları çocuğun yaşadığı bölgenin aile mahkemesinde açılmaktadır. Dava sürecini velilerden biri veya gençlik dairesi başlatabilir. Bir başvuru halinde öncelikle mahkeme tarafların (anne, baba, gençlik dairesi) yazılı olarak ifadelerini alır. Sadece anne ve baba arasında yürüyen davalarda da mahkeme, yetkili gençlik dairesinin davaya katılmasını talep edebilir. Bu tür davalarda gençlik dairesi görevlilerinden, anne, baba ve çocuk ile yapacakları görüşmelerden sonra mahkemeye yazılı raporlar ve gerekirse ek sözlü açıklamalar yapmaları istenebilir. Gençlik daireleri bu raporlarda “çocuğun iyiliğini” gözeterek velayet haklarının paylaşımı konusunda görüş belirtebilmektedirler. Bu görüşler mahkemeleri bağlamamakla birlikte, pratik uygulamada mahkemelerin bu “uzman” görüşlerine büyük önem verdikleri gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra, yapılan duruşmalarda yetkili aile hâkimi tarafları, avukatlarını ve çocuğu da dinlemek mecburiyetindedir. Sadece çocuğun küçük yaşı ve algılama sorunu söz konusu olduğu takdirde çocuk dinlenilmemektedir.

Çok karmaşık ve kapsamlı davalarda mahkeme tarafından bir “çocuk avukatı” (Verfahrenspfleger) nın da davaya dâhil edilmesine imkan tanınır. Bu avukatlar genellikle avukatlık mesleğini icra eden ve aile davalarında tecrübesi olan kişilerdir. Mahkemenin talebi doğrultusunda bu avukatlar, davaya müdahil olan tüm tarafları dinlemek, konuya ilişkin görüşmeler yapmak ve bu temaslar sonucunda edindiği kanaatlerini yazılı bir rapor halinde mahkemeye sunmakla görevlidirler. Bu avukatlar özellikle anne, baba ve gençlik dairesinin davaya bakış açısından ziyade, çocuğun bakış açısını ve konuya yaklaşımını savunmak durumundadır. Bu görevi dâhilinde “çocuğun iyiliğini” gözetmesi beklenmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Aile mahkemesi tarafından verilecek bir velayet kararına karşı tarafların kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde temyize gitme hakları bulunmaktadır. Temyiz Mahkemeleri Eyalet Yüksek Mahkemeleridir (Oberlandesgericht).

1.3. Gençlik Daireleri ve Velayet Hakkı Üzerindeki Yetkileri

Almanya’da “Jugendamt” diye adlandırılan Gençlik Dairesi, Çocuk ve Genç İnsanlara Yardım Kanunu (Kinder- und Jugendhilfegesetz)” kapsamında faaliyetlerini yürütmektedir. Müstakil bir yasa olan bu yasa 24 bölümden oluşmaktadır. Ancak esas itibarıyla gençlik daireleri VIII. Sosyal Kanun Kitabı (Sozialgesetzbuch VIII) hükümlerine göre faaliyet göstermektedir. Buna göre belediyeler, kendi sorumluluk alanlarına giren her il ve ilçede bir gençlik dairesi kurmakla yükümlüdürler. Daha küçük birimlerde ise gençlik dairesi kurulmasına ilişkin sorumluluk kaymakamlıklara verilmiştir.

Çocukların bakımı ve yetiştirilmesine ilişkin ebeveynlerin sorumluluklarını ve haklarını Anayasa gereği Devletin denetim yetkisi bulunmaktadır. Devletin bu denetim yetkisine dayanarak 2005 yılında VIII. Sosyal Kanun Kitabına 8-A maddesi eklenmiştir. 8-A maddesine göre devlet kurumu, bilhassa gençlik daireleri, aile ve çocukla ilgili ihbar veya bildiri aldığı anda hareket geçmek zorunda olup, durum değerlendirmesi yapmakla yükümlüdür. Gençlik dairesi bir çocuğun şiddete maruz kaldığını duyduğunda, bu yasaya dayanmaktadır. Bu yasa değişikliğinden önce gençlik dairesi müdahil olmak için harekete geçtiğinde, Ceza Kanunundaki hükümlere dayanırdı. Çünkü gençlik dairesi görevlisi çocuğu almak istediği zaman ebeveynler “sen benim işime karışamazsın” diye itiraz etme hakkına sahipti. Yapılan yasa değişikliği ile gençlik dairesinin mevcut yetkileri daha da artırılmış ve çocuğun selametini tehlikeye düşüren durumların tespiti halinde çocuğa el konulmasına imkan tanınmıştır.

Gençlik dairesinin başlıca görevleri 1- Ebeveynlerin çocukları üzerindeki davranışlarını devlet kontrolü altına almak, 2- Çocukları ve gençleri her türlü tehlikeden korumak (gerekirse kendi anne-babalarından da) 3- Çocuk eğitiminde anne-babaya yardımcı olmak, evlatlık edinmede, nafaka davalarında, velayet ve ziyaret hakkı davalarında danışma görevi üstlenmek, 4- Çocuklarla ilgili davalara katılmak ve aile mahkemelerinin karar vermesinde yardımcı olmaktır. Bu hususlar 8’inci Sosyal Kanun Kitabının 1 inci ve 8 nci maddelerinde açıklanmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

VIII. Sosyal Kanun Kitabının 42. maddesi, aile ve çocuklar üzerinde önemli yaptırımlar uygulayabilme konusunda gençlik dairesine büyük yetkiler vermektedir.

Söz konusu kanun maddesindeki şartlar çerçevesinde, acil müdahale gerektiren durumlar mevcut olduğunda ve mahkemenen karar alınması uzun süreceğinden, gençlik dairesi ebeveynlerin isteğine aykırı olsa da, ailenin çocuğunu veya tüm çocuklarını gerekirse polis gücü kullanarak aileden uzaklaştırabilmekte, başka bir bakıcı aileye veya bir çocuk yurduna verebilmektedir. Çocuk veya genç, kendi isteği ile gençlik dairesine başvurarak aile içerisinde kendi varlığını tehlikeye düşüren durum ve şartların var olduğunu iddia ederse ve kendi rızası ile aileden alınıp uzaklaştırılmasını isterse ve yine öğretmen, doktor, polis veya komşular tarafından bir çocuğun aile içinde tehlikede olduğu (çocuğu ihmal etme veya şiddet uygulama vs.) şikâyet olarak gençlik dairesine bildirilirse; bu durumlarda da çocuk polis gücü kullanarak aileden uzaklaştırabilmekte, başka bir bakıcı aileye veya bir çocuk yurduna verebilmektedir. Gençlik dairesi çocuğun geleceğini ve selametini önemli derecede etkileyecek bu yetkilerini kullanırken mahkeme kararına ihtiyaç duymamaktadır.

Gençlik Dairesi yukarıda ifade edilen durumlarda çocuğa el koyma hakkını kullanmaktadır. Gençlik dairesi çocuğa el koyma hakkını kullandığında velayet hakkına sahip olan anne veya baba çocuğunu gençlik dairesinden geri istediği zaman ise, gençlik dairesi en geç 24 saat içerisinde yetkili aile mahkemesine başvurmak, yani anne veya baba aleyhine dava açarak, iddia ve bilgileri mahkemeye sunmak suretiyle, çocukların anne veya babaya iadesini engelleyebilmektedir. Mahkeme eğer anne-babanın çocuk eğitiminde veya çocuğun geleceğini teminat altına alma konusunda yeterli olmadıkları ve çocuğa şiddet uyguladığı kanaatindeyse, çocukların anne-babaya geri verilmemesine, hatta velayet hakkının anne-babadan alınarak gençlik dairesine verilmesine karar verebilmektedir.

Bu zamana kadar edinilmiş olan deneyim ve tecrübelerden aktarıldığı üzere Aile mahkemesi davalarında gençlik dairesi uzmanları tarafından hazırlanan raporlara ve ifadelere hakimlerin daha fazla önem verdiği, ebeveynlerin açıklamalarını yeterince ciddiye almadıkları ve kararların sürekli ebeveynler aleyhine çıktığı anlaşılmaktadır.

Zaman zaman öğretmen, doktor, polis veya komşular gibi üçüncü şahısların gerçeği yansıtmayan şikâyet ve ihbarlardan dolayı da bazı ailelerin mağdur olup, çocuklarını kaybettiklerine de şahit olunmaktadır. Türkiye toplum yapısını ve kültürünü bilmeyen üçüncü

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

şahıslar ailelerin çocuklarına karşı uyguladıkları bir kısım tutum ve davranışları çocuğun selametini tehlikeye düşüreceği kaygısı ile şikâyet ve ihbarlarda bulunmakta, bu şikâyet konuları da yine Türkiye toplum yapısını ve kültürünü bilmeyen gençlik daireleri yetkilileri tarafında ciddiye alınarak aileler ve çocuklar üzerinde başlatılan incelemeler sonucunda şikâyet ve ihbarların asılsız olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu durum ailelerimizin gençlik dairelerine ve uygulamalarını olumsuz, yararsız ve hatta bu uygulamaların aile birliğini, bütünlüğünü ve huzurunu bozucu ve tehdit edici bir unsur olarak algılanmasına sebep olmaktadır. Bu itibarla gençlik daireleri aileler nezdinde yararlı ve bir kısım problemlerin çözümünde yardımcı ve destekleyici kuruluşlar olarak görülmekten ziyade her an çocuklarına el koymaya hazır ve beklemekte olan olumsuz kuruluşlar olarak görülmektedir.

Gençlik Daireleri'nin sorumluluğunu düzenleyen VIII. Sosyal Kanun Kitabı 9 uncu maddesine göre hem bakıcı aile hem de gençlik daireleri çocuğa, asıl ailesinde yaşamakta olduğu inancı dahil, kültürel, sosyal tüm yaşam şartlarına uygun ortamı hazırlamasının ve asıl ailesi için önemli olan tüm değerleri de çocuğa aktarmasının öncelikli sorumlulukları arasında olduğu belirtilmektedir. Kanun hükümleri hem bakıcı aile hem de gençlik dairelerinin çocuğun hangi inanç, kültür ve sosyal değerler çerçevesinde yetiştirilmesi ve çocuğun düşünce ve ufkunun nasıl şekillendirilmesi gerektiğini açıkça belirtmiş olmasına rağmen incelemeler ve komisyonumuza ulaşan şikâyetler sonucunda bakıcı aile ve gençlik dairelerinin çocukların bu hükümler doğrultusunda gelişiminin ve yetiştirilmesinin sağlanması noktasında gerekli imkan ve kolaylıkları sağlamayarak sanki bu konuda bilerek ve isteyerek duyarsız kaldıkları görülmüştür.

VIII. Sosyal Kanun Kitabının 37 nci maddesinde de, gençlik dairesinin çocuğu ailesinden almak yerine öncelikle çocuk ile annesi ve babası arasında ki sorunları çözme yoluna gitmek zorunda olduğu vurgulamaktadır. Ayrıca gençlik dairesinin çocuğun ailesinden bağımsız hareket etmesini önlemek için çocuk bakıcı aile verilmiş olsa dahi, asıl aile ile bakıcı ailenin çocuğun iyiliği için ortak hareket etmelerini zorunlu tutmuştur.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

1.4. Gençlik Dairelerinin Türkiye ve Yabancı Kökenli Çocuklar ve Gençlere Yönelik Uygulamalarına İlişkin İstatistikler

Federal İstatistik Dairesi'nin 2011 yılı istatistiklerine göre Almanya genelinde toplam 38.456 çocuğa Gençlik Daireleri tarafından müdahale edilmiştir.

Alman İstatistik Dairesi'nden temin edilen veriler ışığında yıllara göre gençlik daireleri uygulamalarına maruz kalan çocuk sayısı:

YILLAR	1995	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Çocuk Sayısı	23 432	25 664	25 998	28 192	32 253	33 710	36 343	38 456

Alman Gençlik Daireleri tarafından müdahale edilen 38.456 çocuğun, yarıdan fazlasında çocuklar ailelerinden alıkonulmuşlardır. 2011 yılında haklarında resmi himaye kararı çıkarılan 10.448 çocuk ve genç ailelerine geri verilmeyerek, koruyucu aile yanına ya da barınma yurduna yerleştirilirken; 4.697 çocuk ise hastane veya psikiyatri kliniğine yatırılmıştır. 15.783 çocuk ve genç ise, gençlik dairelerinin müdahalesinin ardından ailelerine geri verilmişlerdir.

Alman Gençlik Daireleri tarafından müdahale edilen 38.456 çocuğun 29.247'si Alman vatandaşı, 9.209'u ise yabancı ülke vatandaşıdır. İstatistiklerde etnik kökene yer verilmediğinden gençlik dairesinin müdahalesine maruz kalan Türkiye kökenli çocuk ve gençlerimizin kesin sayısının verilmesi mümkün olamamaktadır.

Büyükelçiliğimize ve Başkonsolosluklarımıza, Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin 5/h ve 37 nci maddelerinde kayıtlı hükümler doğrultusunda görev çevrelerindeki Alman makamları tarafından vesayet altına alınan Türkiye kökenli çocuklarla ilgili olarak bildirimde bulunulmamaktadır. Bu itibarla Gençlik Daireleriyle sorun yaşayan Türkiye kökenli ailelerden, bu ailelerin ancak Başkonsolosluklarımıza başvurmaları halinde haberdar olunabilmektedir. Zira bu bildirim müdahaleyi gerçekleştiren Alman makamlarınca otomatik olarak yapılmamaktadır. Bunun temel sebebi, Alman Vatandaşlık Kanunu'na göre 2000 yılından sonra Almanya'da doğmuş çocuklarımızın büyük bir kısmının opsiyon modeline tabi olarak hem Alman hem de Türk vatandaşı olmalarıdır. Sonradan seçim yapma yükümlülüğünde olmalarına karşın, en az 18 yaşına kadar çifte vatandaş durumundaki bu çocuklarımız, Alman kanunlarına göre Almanya'da Alman vatandaşı olarak kabul edilmektedirler. Bu durumda da, Alman makamları, velayetin alınması söz konusu olan çifte

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

vatandaşlığı haiz çocukları, bu çocukların Alman vatandaşlığını esas alarak, Başkonsolosluklarımıza bildirmemektedirler. Ancak, ailelerimiz Başkonsolosluklarımıza başvurmuşlar ise vakit geçirilmeksizin sürece dâhil olunarak ailelere yardımcı olunmaktadır.

Vesayet altına alınan Türkiye kökenli çocukların durumlarından haberdar olmak için Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi hükümleri gereğince Alman makamlarının Büyükelçiliğimize ve Başkonsolosluklarımıza çocuklarımız hakkında gerekli bildirimleri yapmaları hususunda gerekli tedbirlerin alınması büyük önem arz etmektedir.

1.5. Avrupa Parlamentosu Dilekçe Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Kararlarına Yansıyan Şikâyetler

Gençlik dairelerinin uygulamalarına ilişkin şikâyetler hem Alman hem de Türkiye kökenli vatandaşlar tarafından Avrupa Parlamentosu Dilekçe Komisyonu ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne kadar götürülmüştür.

Avrupa Parlamentosu Dilekçe Komisyonu'nun 2009 yılı başında yayımladığı raporunda, “*göçmen ailelerden alınan çocukların velayet hakları hızlı bir şekilde ailelerinden alınıp Alman bir aileye verilmektedir. Bu çocukların yurt dışında çıkarılmaması için önlemler alınmaktadır. Alman aileye verilen ya da Gençlik Dairesi yurduna yerleştirilen çocukların kendi dillerini ve kültürlerini yaşamları engellenmektedir*” ifadesine yer verilmiştir.

Avrupa Parlamentosu Dilekçe Komisyonu raporlarında, Gençlik Daireleri üzerinde yeterli denetim mekanizmalarının bulunmadığı hususu yer almaktadır. Alman toplumunda da uzmanlar Gençlik Dairelerinin yeterince kontrol edilmediğini ve şikâyet edilmesine rağmen ebeveynlerin haklarının çiğnendiğini belirtmektedirler.

Diğer taraftan, aralarında bir Türk vatandaşının da olduğu mağdur aileler AİHM’de kazandıkları davalarla çocuklarının tekrar evlerine dönmelerini sağlamışlardır. Bunlardan Kazım Görgülü isimli Türk vatandaşı, 2000 yılında başlayan Mahkeme sürecini 2004 yılında AİHM’ne götürmüş ve AİHM, Almanya aleyhine hüküm kurmuştur. Bir çocuğun Alman aileye evlatlık verilerek köklerinden uzaklaştırılmasının insan haklarına aykırı olduğunu hükmeden mahkeme, bunun ancak olağanüstü durumlarda mümkün olabileceğinin altını çizmiştir.

Yine 14 Mart 2013 tarihinde AİHM, iki Türk vatandaşının biri kız biri erkek iki çocuğunun velayet hakkının kendilerinden alınması başvurusunu Almanya aleyhine

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

sonuçlandırmıştır. Başvuranlar, somut olayda Aile Mahkemesinin çocukların herhangi bir gerçek olgu ile desteklenmeyen soyut beyanlarına dayanarak velayetin kaldırılmasına karar vermiş olmasından şikâyet etmişlerdir. AİHM yapmış olduğu değerlendirmede, Aile Mahkemesinin karar verirken dayandığı tek delilin çocukların beyanları olduğunu, ayrıca İstinaf Mahkemesinin yaptığı incelemenin de sadece dosya üzerinden olduğunu, bu aşamada çocukların bir kez daha dinlenmediğini, keza başvuruların çocuklar üzerinde kötü muamelede bulduklarına dair herhangi bir ize rastlanmadığını, dolayısıyla yapılan araştırma ve incelemenin yetersiz olduğu bahsiyle Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinin 8. Maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.¹

1.6. Almanya Gençlik Dairesi Sistemi ve Uygulamalarına İlişkin Değerlendirme

Çocukların ailelerinden koparılması çok basit sebeplerle olmaktadır. Gerçekçi sebeplere dayanılarak en son çare ve imkan olarak bu uygulamaya gidilmelidir.

Velayet hakkı kutsal ve ana-baba için çocukları ile yakın ilişki kurma hakkı veren son derece etkin bir hak olup, velayet hakkının ana ve babanın her ikisinden de alınması ve bir başkasına verilmesi ancak mahkeme kararıyla olması gerekmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin “Özel ve aile hayatına saygı hakkı” kenar başlıklı 8 inci maddesinde de herkesin özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkını düzenlemektedir. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilmektedir. Bu bakımdan mahkeme kararına dayanılmaksızın çocuğun Gençlik Daireleri kararı ile ana ve babadan alınması dokunulmaz, devredilmez ve mutlak haklar içerisinde kabul edilen kişilik haklarının ihlali, özel hayatın dokunulmazlığı ve eşitlik ilkesine aykırı bir durum yaratmaktadır.

Gençlik dairelerinin istihdam ettiği uzmanlar arasında çok az sayıda göçmen kökenli uzmanın bulunması nedeniyle ebeveynlerin çocukları ile olan problemlerinin çözümünde

¹ Daha fazla bilgi için bakınız: <http://www.inhak.adalet.gov.tr/ara/karar/bfbfgermany.pdf>, Erişim Tarihi: 09.09.2013

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

yeterli hukuki ve maddi desteğin gençlik daireleri tarafından göçmen ailelere sağlanmadığı görülmektedir. İletişim eksikliği başta olmak üzere gençlik dairesi uzmanının göçmen aile kültürünü bilmemesi veya o kültüre uzak olmasından dolayı ebeveynler ile çocuklar arasında cereyan eden bir kısım tutum ve davranışlar gençlik dairesi uzmanları tarafından olumsuz değerlendirilmekte, hatta şaka mahiyetinde olan bazı tutum ve davranışların bile cinsel taciz olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır.

Gençlik dairesi yetkililerinin, bir anneannenın torunları ile görüşme günlerinde zorla bir şeyler ikram etmeye çalışmasını ve ısrarla kucaklamak istemesi gibi tutum ve davranışları, kendi sosyal ve kültür değerlerine uygun görmedikleri tutum ve davranışlar olarak değerlendirdiği, bu nedenle “çocukların selameti (Kindeswohl)” gerekçesine dayanarak çocukları anneannenın vesayeti altına vermediği anlaşılmıştır. Yetkililerin konuya kültürel ve sosyal farklılık unsurlarını da dikkate alarak bir değerlendirme yapmaları, bizim kültürümüzde sevgi ve bağlılık ifadesi olarak görülen anneannenın davranışlarının yanlış yorumlanmasının uygun bir tutum olmayacağı Türk yetkililer tarafından ifade edilmiş olmasına rağmen, “çocuk selameti” ilkesinin gençlik dairesince keyfi bir şekilde yorumlanması sonucu çocuklarımızın ailelerinden alındığı tespit edilmiştir.

Çocukları gençlik daireleri tarafından el konulan ailelere çevrelerindeki Türkiye kökenliler tarafından yol gösterilmesine rağmen bu yol gösterme yeterli olmamakta, mutlaka uzman kişilerin yol göstericiliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda ailelerin bilinçli davranmadığı, zaman kaybetmeden Türkiye asıllı avukatlara başvurmadıkları, Başkonsolosluklarımızdan yardım istemedikleri ve gençlik daireleri ile iletişim kanallarını kestikleri görülmüştür.

Mahkemeler karar verirken gençlik daireleri tarafından hazırlanan raporlara dayanmaktadır. Gençlik daireleri uzmanlarının hazırladıkları raporların kararlara esas teşkil etmesi, gençlik dairelerini hem savcı hem de hakim konumuna getirmektedir.

Aile mahkemesi davalarında gençlik dairesi uzmanları tarafından hazırlanan raporlara hakimlerin daha fazla önem verdiği, ebeveynlerin açıklamalarını yeterince ciddiye almadıkları ve kararların sürekli ebeveynler aleyhine sonuçlandığı anlaşılmaktadır. Alman ve Türk aile yapısı göz önünde bulundurulduğunda, çocuk yetiştirilmesi konusundaki kültürel farklılıklar

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

açısından Alman mahkemelerinin ve gençlik dairesi yetkililerinin yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmamalarının davaların seyri üzerinde olumsuz etkiler yarattığı gözlemlenmektedir. Keza, konunun incelenmesi için mahkemelerce bilirkişi olarak görevlendirilen psikolog veya pedagogların da bazı durumlarda söz konusu kültürel farklılıkları değerlendirecek bilgi birikimine sahip olmaktan uzak oldukları anlaşılmaktadır.

Ailelerce tutulan avukatlar, Mahkemelerce kendileri tarafından talep edilen bilgilerin verilmediği, dosya muhteviyatının incelenmediği ve dosyadaki bir evrakta fotokopi alınmasına bile izin verilmediği yönünde Alman yargı mercileri hakkında şikâyetlerde bulunmuşlardır.

Gençlik daireleri tarafından velayeti alınan küçükler konusunda, vatandaşlarımızın koruyucu aile olmak üzere gençlik dairelerine başvurularına karşın Türkiye kökenli ailelerin reddedildikleri ya da başvuruları kabul edilen ailelere Türkiye kökenli çocukların verilmediği belirtilmektedir. Ayrıca koruyucu aile olabilmek için aranan şartların ve eğitim sürecinin meşakkatli olması, Türkiye kökenli ailelerin koruyucu aile olması yönündeki istencini kırmaktadır.

Çocuklarının velayetini kaybeden ailelerin Almanca bilgilerinin yetersizliği gençlik daireleriyle iletişimlerini engellemekte ve daha sonraki aşamalarda da sürecin aileler aleyhine işlemesine ve aleyhte kararların alınmasına neden olabilmektedir.

Alman Vatandaşlık Kanunu'na göre 2000 yılından sonra Almanya'da doğmuş Türkiye kökenli çocuklarımızın büyük bir kısmının opsiyon modeline tabi olarak hem Alman hem de Türk vatandaşı olabilmelerinin sonucunda bu çocuklarımız, Alman kanunlarına göre Almanya'da Alman vatandaşı olarak kabul edildikleri için Alman makamları, velayetin alınması söz konusu olan çifte vatandaşlığı haiz çocukları, bu çocukların Alman vatandaşlığını esas alarak, el konulma olayını Başkonsolosluklarımıza bildirmemektedirler. Vesayet altına alınan Türkiye kökenli çocukların durumlarından ancak ailelerin şikâyetleri üzerine haberdar olunabilmektedir.

Gençlik daireleri uygulamalarının idari yönden yerel yönetimler, adli yönden ise yargı mercileri tarafından denetlenmesi büyük önem arz etmektedir. Ancak yerel yönetimler tarafından denetim vazifesinin icrası amacıyla herhangi bir mekanizmanın veya sistemin kurulmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca Federal Devlet düzeyinde de gençlik daireleri uygulamaları

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

arasında eşgüdümü, koordinasyonu ve birliği sağlamak amacıyla bir denetim ve koordinasyon mekanizmasının veya sisteminin kurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Gençlik daireleri iki kurum tarafından denetlenmektedir. Bunlardan birisi yargı mercileri, diğeri ise siyasi makamlardır. Siyasi makamların denetim görevi bakımından gençlik dairelerinin uygulamalarını yönlendirici konumda olması beklenmektedir. Zira olumlu sonuçların siyasi makamların hanesine yazılacağı konusunda hiç şüphe bulunmamaktadır.

Türkiye toplumunun yanı sıra Alman toplumundan da Gençlik Dairelerine karşı şikâyetler bulunmaktadır. Başlıca şikâyet konusu, gençlik dairelerinin haksız yere aileleri parçalaması ve çocukları anne-babadan ayırmasıdır.

İncelemelerde daha çok gençlik daireleri tarafından alıkonulan çocukların koruyucu ailelerin yanına yerleştirilmesinden kaynaklı sorunlar ele alınmış olmasına rağmen, karşılaşılan sorunların önemli bir kısmı gençlik dairelerine bağlı barınma yurtlarında yaşanmaktadır. Kapalı bir kutu görünümü sergileyen barınma yurtlarında yaşanan problemler hakkında yetkililer tarafından yeterli bilgi ve belge verilmemiş olmakla birlikte, el konulan çocuklarımızın yarısından fazlasının barınma yurtlarında kaldığı ve buralarda çocuklarımızın çok ciddi sorun ve tehlikeler ile karşı karşıya bulunduğu anlaşılmıştır.²

² 19.04.2013 tarihinde Berlin Türkevi'nde gençlik daireleri uygulamalarından dolayı mağdur olan aileler ve avukatları ile yapılan toplantıda V ve G çifti, iki kız bir erkek evlatları olduğunu, 2012 yılının Mayıs ayında kızlarının eve gelmemesi üzerine Gençlik Dairesi yetkililerinin kendilerini arayarak evde kızlarının şiddet gördüğü gerekçesi ile kızlarının eve gelmeyeceğini ve himayeleri altında bir süre kalması gerektiğini söylediğini, iki hafta sonra ise mahkeme kararı ile çocuklarına el konulduğunu belirtmişlerdir. Bu olaydan yedi ay sonra gençlik dairesi yetkililerinin kendilerini telefonla aradığını, çocuklarının kıl dönmesi nedeniyle ameliyat olması gerektiği hususunu kendilerine bildirdiğini, bu olaydan belirli bir süre sonra gençlik dairesi yetkililerinin kendisini ikinci kez arayarak kızlarının ikinci kez ameliyat olduğunu ve şu anda tedavi amaçlı hastanede bulunduğunu söylemeleri üzerine, kızlarını hastanede ziyaret ettiklerinde kızlarının kıl dönmesi üzerine ameliyat edildiği ve tedavi amaçlı hastanede bulunmak yerine, kızlarının uyuşturucu bağımlısı olduğu ve bu bağımlılık nedeniyle komaya girmesi üzerine zorunlu olarak hastaneye yatırıldığını öğrendiklerini belirtmişlerdir. Konuya ilişkin girişimlerde bulunup gençlik dairesi yetkilileri ile görüşmek istenildiğinde ise, hiçbir yetkilinin kendileri ile muhatap olmadığını, konuya ilişkin hiçbir sorumlu ve yetkili ile görüşme imkânı bulamadıklarını ifade etmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

2. HOLLANDA

2.1. Konuya İlişkin Temaslarda Bulunulan Makam ve Kişiler

Söz konusu inceleme ziyareti kapsamında konuya ilişkin Hollanda Krallığı Temsilciler Meclisi Güvenlik ve Adalet Komisyonu Başkanı Tanja JADNANSING, Sağlık, Refah ve Spor Bakanlığı ile Güvenlik ve Adalet Bakanlığı'nın üst düzey yetkilileri, Rotterdam - Rijmond Bölgesi belediyelerine ait sağlık hizmetleri birimi yetkilileri, aile-çocuk eşleştirmeleri yapan yarı-özel Flexus Kurumu yetkilileri, Deventer Belediye Başkanı, gençlik dairesi uygulamalarından mağdur olmuş Türkiye kökenli aileler, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Hollanda Çalışma Grubu yetkilileri ve diğer Türkiye kökenli sivil toplum kuruluşlarıyla görüşülmüştür.

2.2. Genel Bilgiler

Hollanda'da çocuk ve gençler hakkındaki tüm konuları kapsayan bir temel kanundan söz etmek mümkün değildir. Bu konular Hollanda Krallığı Anayasası tarafından da düzenlenmemiştir. Bununla birlikte Gençlik Bakım Kanunu (2005) ve Sosyal Destek Kanununda (2007) konuya ilişkin kısmi düzenlemelere yer verilmiştir.

Mevcut sistemde Sağlık, Refah ve Spor Bakanlığı, gençlik politikaları ile çocuklar ve ailelere sunulan uzmanlaşmış hizmetlerden sorumludur. Bunun yanı sıra 15 büyük kentin ve 415 yerel yönetimin de, gençlik politikaları ve çocuk ve ailelere sunulan hizmetlerle ilgili sorumlulukları bulunmaktadır.

Hollanda gençlik bakım sistemi üç temel birimden oluşmaktadır: 1- Genel hizmetler: Bu hizmetlerin amacı çocukların normal gelişimlerini sürdürmelerine yardımcı olmak ve çocuk ve ailede görülebilecek küçük sorunların ciddi bir hal almasını önlemektir. 2- Önleyici hizmetler: Sorunların erken safhada teşhis edilmesine ve böylece erken müdahaleye odaklanan hizmetleri barındırmaktadır. 3- İhtisaslaşmış hizmetler: Büyük kentlerdeki gençlik bakım hizmetlerine giriş kapısı niteliğinde olan Gençlik Daireleri (Youth Care Agencies) bu kapsamda faaliyetlerini yürütmektedir. Bu birimler çocuk ve ailelerin durumlarını inceleyerek

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

gerekli ihtiyaçların tespitinde bulunmaktadır. Gençlere ilişkin bakımların koordinasyonundan ve gençlerin korunmasından da bu birim sorumludur.

2.3. Çocuk ve Gençlerin Korunmasına İlişkin Sistem

Uzmanlar ve vatandaşlar bir çocuğun istismar veya ihmale uğradığından şüphelenmeleri halinde gençlik dairelerinin bir birimi olan Çocuk İstismarı Tavsiye ve Rapor Merkezi'ne başvurabilirler. Merkez, rapor edilen şüpheli vakaları tahkik etikten sonra bir olumsuzluğa rastlarsa, uygun çözüm yolu için aile ve çocukla işbirliğine girmektedir. Gençlik daireleri, çok ciddi vakalar veya ailenin işbirliğine yanaşmadığı vakalar için Güvenlik ve Adalet Bakanlığı sorumluluğu altında bulunan Çocuk Bakımı ve Koruma Kurulu'na başvurur. Bu Kurulun temel görevi koruma sağlamak, çocuğun velayetine ilişkin konularda mahkemeye bilgi sunmak ve çocukların karıştığı adli vakalarda süreçleri izlemektir. Kurul kendisine gelen vakaları, çocukların gelişimine olumsuz etkileri olup olmadığına bakar ve olumsuz bir etki tespit ederse, olumsuz etkinin çocuğun hayatını hangi ölçüde etkilediğini inceler. Kurulun bildirdiği görüş doğrultusunda çocuk mahkemeleri, ebeveynler hakkında çocuk koruma emri veya gözetim emri (velayet hakkının kısıtlanması ve resmi vasi atanması) ya da velayetin kaldırılması kararı verebilmektedir.

2.4. Gençlik Daireleri ve Türkiye Toplumuna İlişkin İstatistikler

Hollanda genelinde 30,973 ailenin durumu gözlenmektedir. Toplamda 19,180 çocuk ailesinden alınmış olup, bunlardan 7,202'sinin velayeti de ailesinden alınmıştır. 11,978 çocuk ise, velayeti anne ve babasında kalmak üzere ailesinden alınmıştır. Gençlik dairesi yetkililerinin verdiği bilgiye göre bu çocuklardan az bir kısmı yurtlarda barındırılmakta olup pek çoğu koruyucu ailelerdedir.

2012 yılı itibariyle Hollanda genelinde ebeveynlerinden en az biri Türkiye kökenli olan yaklaşık 671 çocuğun ailesinden alındığı ve bu çocuklardan 167'sinin koruyucu aileye verildiği bilgisi harici kaynaklardan edinilmiştir. Koruyucu aileye verilenler dışında kalan ve çoğunluğu 12-18 yaş arasında olan 504 çocuğun ise yurtlarda olduğu bilinmektedir. Bu sayılara anne ve babası Hollanda'da doğmuş olan üçüncü kuşağın dâhil olmadığı altını çizmek gerekir. Üçüncü kuşak da eklendiğinde 1000 kişi civarında Türkiye kökenli çocuğun

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ailesinden alındığı tahmin edilmektedir. Bu bilgileri Hollanda makamları nezdinde teyit etmek mümkün olmamıştır. Zira görüşülen üst düzey bürokratlar vatandaşlarının kökenlerine veya doğum yerlerine göre bir istatistiki bilgiyi tutmadıklarını söylemişlerdir.

Gençlik dairelerinin yapılandığı 10 bölgeden biri olan Rotterdam şehrinin de içerisinde yer aldığı Rijnmond Bölgesi'ndeki yetkililer tarafından Komisyonomuza sunulan resmi verilere göre, Rijnmond Bölgesi'nde, 1 Ocak 2013 tarihi itibarıyla ailesinden alınmış 1390 çocuk bulunmaktadır. Bunlardan 41'inin (%2,5) anne veya babasının doğum yeri Türkiye'dir. 41 çocuktan 17'si koruyucu ailededir. Koruyucu ailelerden 5'i ise Türkiye kökenlidir.

2.5. Mağdur Aileler ve Avukatları ile Gerçekleştirilen Görüşmeler

1- Fatma KAYADELEN ve Avukatı Adem KOTAN

Kayadelen ailesinin çocuğunu atanmış olan vasiden geri alması başarılı bir örnek teşkil etmektedir. Aile avukatının verdiği bilgiye göre, bu olayın başarılı neticelenmesinde, vasinin acemice davranışlarının rolü büyüktür. Resmi kurumca onaylanmış Fatma Kayadelen'in IQ testlerine vasinin mahkeme nezdinde itiraz etmesi ve vasinin kiranın yüksek olması nedeniyle Kayadelen'in önerilen evde kalmamasını olumsuz delil olarak sunması hâkim tarafından kabul görmemiştir. Neticede Kayadelen ailesi belli bir süre gözetim altında tutulsa da, çocuk tekrar anneye verilmiştir.

2- Ferhat Mete Vakasının Avukatı Eşref YENİAŞÇI

Anne ve babasının ayrılması nedeniyle Ferhat Mete'nin velayeti dedesi Hasan Öztürk'e verilmiştir. Dedesi ile anneannesin 2011 yılında hacca giderken Ferhat'ı bir aylığına Hollanda Gençlik Dairesi'ne geçici olarak bırakmıştır. Hac dönüşünde çocuğu geri istediklerinde çocuğa bakabilecek yeterliliğe sahip olmadıkları gerekçesiyle talepleri reddedilmiştir. Müteakiben başlatılan hukuki süreç mahkemeler tarafından olumsuz kararlar sonuçlanmış ve Ferhat aileye geri verilmemiştir. Dava üst mahkemeye intikal etmiştir. Ancak süreçten yılan anneanne ve dede 06.06.2013 tarihli mahkemeye katılmamıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

3- Nur YÖRÜKSEVEN

Nur Yörükseven, gençlik dairesi tarafından alınan oğlu Kaan'ı geri almak için 2 senedir çaba göstermektedir. Bu süre zarfında Anne Nur Yörüksen'in anlatımına göre, çocuk 6 koruyucu aile değiştirmiştir. Anne velayeti elinde bulundurmasına rağmen Kaan'ın isminin değiştirildiğini iddia etmiştir.

4- Nurgül AZEROĞLU ve Avukatı Mehtap ÇÖLGEÇEN

Bu olay Türkiye ve Hollanda medyasında geniş yer bulmuştur. Nurgül Azeroğlu'nun en küçük çocuğunu 6 aylıkken merdivenden düşürmesi sonucu, 24.12.2004 tarihinde çocuklarının velayeti Hollandalı (eşcinsel) bir aileye verilmiştir. Anne çocuklarının velayetini geri almak amacıyla 22 Ekim 2008 tarihinde Lahey İstinaf Mahkemesi'ne başvurmuştur. Dava süreci devam etmekteyken Nurgül Azeroğlu'nun çocukları Arif ve Halil'i Hollanda Gençlik Bakım Merkezi'nin bilgisi ve izni dışında Türkiye'ye götürmesi sonrasında, anılan merkez 1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi kapsamında çocukların Hollanda'ya iadesini talep etmiştir. Lahey İstinaf Mahkemesi'nin 17 Aralık 2008 tarihli kararıyla çocukların velayetini yeniden aynı aileye vermesi üzerine Nurgül Azeroğlu, iki büyük çocuğunun velayetinin kendisine verilmesi için Lahey Temyiz Mahkemesi'ne, küçük çocuğunu ise daha sık görebilmek için Lahey Aile Mahkemesi'ne iki ayrı dava açmıştır. Davalardan ilki sonucunda, büyük çocuklarının velayeti anneye geri verilmiştir. Diğer taraftan küçük çocuk Yunus Emre Azeroğlu halen koruyucu ailede bulunmaktadır. Yunus'un annesi ile sadece iki ayda bir defa görüşmesine izin verildiği bilgisi edinilmiştir. Görüşme süresi ise bir saattir. Nurgül Azeroğlu ile Rotterdam Başkonsolosluğumuz yakın temas halinde olup, önümüzdeki dönemde Lahey Aile Mahkemesi'nde dava açılması hususunda çalışmalar yürütülmektedir.

2.6. Hollanda Gençlik Dairesi Sistemi ve Uygulamalarına İlişkin Değerlendirme

Hollanda dini özgürlük alanlarının genişliğiyle dikkat çekici bulunmuştur. Farklı dinlere mensup bireylerin serbestçe örgütlendiği gözlenmiştir. Pek çok Avrupa ülkesine kıyasla Hollanda'daki Müslümanların gündelik yaşamda inançlarını daha rahat ifade edebildiği ve İslami semboller konusunda bir sorun yaşanmadığı anlaşılmıştır. Bu çerçevede

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

şehirlerin girişleri dâhil minareli camilerin inşa edilebildiğine ve ezan sesinin cami dışına verilebildiğine şahit olunmuştur.

Bu nedenle çocuk bakım sisteminin sorunlu uygulamalarının dini özgürlükler ve ifade özgürlüğü alanındaki ülke genelinde sunulan geniş hak ve özgürlükler alanıyla çelişki içerisinde olduğu değerlendirilmiştir. Gençlik dairelerinin de içerisinde yer aldığı çocuk bakım sisteminin en temel sorunu çocuğun yararı ilkesinin velayet hakkına nazaran ölçsüz bir şekilde öne alınmasıdır. Bu durumun somut negatif çıktısı, sorunların çözümü sürecinde ailenin bütünüyle dışlanmasıdır. Bunun yanı sıra, uygulamaların karmaşıklığı ve tüm uygulamaları kapsayan çatı bir mevzuat düzenlemesinin bulunmaması diğer bir sorunlu alandır. Hollanda genelinde şikâyet konusu edilen bu sistem farklı kültür ve dil pratiklerine sahip Türkiye kökenli aileler açısından katmerli bir sorun haline gelmektedir.

Nitekim Hollanda genelinde ebeveynlerinden en az biri Türkiye kökenli olan 671 çocuğun ailesinden alındığı tespit edilmiştir. Bu sayıya üçüncü kuşak da eklendiğinde toplamda 1000 kişiyi aşkın Türkiye kökenli çocuğun ailesinden alındığı tahmin edilmektedir. Bu çocuklardan 167'sinin koruyucu aileye verildiği, çoğunluğunu 12-18 yaş grubunun oluşturduğu geriye kalan 504 çocuğun ise yurtlarda olduğu bilgisi edinilmiştir.

Gerçekleştirilen çalışma neticesinde yurtlara yerleştirilen çocuk sayısının koruyucu ailelere verilen çocuklardan yaklaşık 3 kat daha fazla olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ailesinden alınan Türkiye kökenli çocuklar her ne kadar koruyucu aileler vesilesiyle gündeme gelse de bunun mevcut sorunda buzdağının görünen kısmını teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle yurtlarda kalan çocuklarla ilgili acilen bir çalışma yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Gerçekleştirilen görüşmeler ışığında Hollanda makamlarının koruyucu aile seçiminde çocukların kültürel ve dini durumlarını yeterince dikkate almadığı, Müslüman ailelerin çocuklarına gereken hassasiyeti çoğunlukla göstermediği kanaati oluşmuştur. Çocukların velayetini alabilecek yakın derece akrabalarının mevcut olduğu durumlarda dahi, bu hususun gözetilmediği vakalara rastlanmaktadır.

Ailelerin çocuklarının velayetlerini geri almak için yargı yoluna başvurmaları mümkündür. Bununla birlikte vatandaşlarımızın haklarını tam olarak bilmedikleri, kimi zaman Hollandacayı kullanamamaları nedeniyle kendilerini yanlış ifade ettikleri ve ilgili

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

makam nezdinde haklarını yeterince arayamadıkları, yardım için hukuki yollara geç başvurdıkları ve dolayısıyla mağdur olabildikleri gözlenmektedir.

Federal Hükümet birimlerinin işbirliğine kapalı olduğu ve sorunların çözümü adına gerekli samimiyeti göstermedikleri gözlenmiştir. Sözgelimi Federal yetkililer Türkiye kökenli çocuklara ilişkin istatistik tutmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu durumun aksini ispatlar nitelikte, Türkiye kökenli çocuklara ilişkin Rijnmond Bölgesi'ne ait resmi istatistikler Bölge yetkilileri tarafından Komisyonumuzla paylaşılmıştır.

2015 yılı ile birlikte tüm gençlik bakım hizmetleri yerel yönetimlere devredilecektir.³ Ayrıca 2005 tarihli Gençlik Bakım Kanunu'nun da gözden geçirilerek çocuk ve gençlere ilişkin tüm konular hakkında tek bir yasal çerçevenin oluşturulması planlanmaktadır. Bu doğrultuda zaten yapıcı ilişkilere açık yerel yönetimlerle temasın artırılması uygun olacaktır. Diğer taraftan yerel yönetimlere devir sonrası bir denetim organının öngörülmemesi durumunda Almanya'dakine benzer şekilde birbirinden çok farklı uygulamaların ortaya çıkması mümkündür. Bu ortamın getireceği sorunlara karşı da hazırlıklı olmak gerekmektedir.

Ailesinden alınması gereken çocukların akrabalarına verilmesi veya içinde yetiştiği kültürel atmosferle barışık ortamlara kavuşturulması için Türkiye toplumuna düşen sorumluluklar bulunmaktadır. Bu çerçevede Türkiye toplumunda hak temelli dernekler marifetiyle mücadele edilmesi bilincinin uyanmasından memnuniyet duyulmuştur. Mutluluk vesilesi diğer bir gelişme ise, Türkiye toplumunun koruyucu aile olmak için Hollanda makamlarına yaptığı başvuruların sayıca artmış olmasıdır.

Görüşmelerde aileleri temsilen sadece annelerin toplantılara katılıyor olması bir eksiklik olarak görülmüştür. Hollanda'daki Türkiye toplumunun aile yapısına ilişkin olumsuzlukları yansıttığı düşünülen bu olgu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yurtdışındaki çalışmalarını yürütecek atışe ihtiyacını gündeme getirmektedir.

³ Belediyelerin yetkili olacağı yeni sistemde verimlilik, tutarlılık ve uygun maliyet prensiplerinin gözetilmesi hedeflenmektedir. Nynke Bosscher, The Decentralisation and Transformation of the Dutch Youth Care System, Haziran 2012.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

3. BELÇİKA

3.1. Konuya İlişkin Temaslarda Bulunulan Makam ve Kişiler

Söz konusu inceleme ziyareti kapsamında konuya ilişkin Belçika Krallığı Temsilciler Meclisi Adalet Komisyonu Başkanı Kristien Van VAERENBERGH ve Komisyon üyesi milletvekilleri, Avrupa Irkçılıkla Mücadele Merkezi (ENAR) yetkilileri, Flaman ve Valon Bölgesi Koruyucu Aile Kurumları yetkilileri, Türkiye kökenli sivil toplum kuruluşları ve Belçika Hükümeti tarafından finanse edilmekle birlikte özerk bir yapısı olan Fırsat Eşitliği ve Irkçılıkla Mücadele Merkezi'nde görüşmelerde bulunulmuştur.

3.2. Koruyucu Aile Kurumu

Belçika, Fransızca konuşan (Frankofon) Valon Bölgesi ve Flemenkçe konuşan Flaman Bölgesi olmak üzere iki ayrı idari bölgesel yapılanmadan oluşmaktadır. Bu bakımdan gençlik dairelerinin ülke genelindeki uygulamaları hakkında sağlıklı bilgilere ulaşmak için her iki idari yapıda da incelemelerde bulunma gereği ortaya çıkmıştır.

3.2.1. Valon Bölgesi Koruyucu Aile Kurumu

Valon Bölgesi Koruyucu Aile Kurumu bölgedeki eğitim birimi teşkilatından sonraki en büyük birim olarak teşkilatlanmıştır. Birimde 1500 kamu görevlisi çalışmakla birlikte, suça sürüklenen çocuklarla ilgili diğer birimlerde çalışanlar bu rakama dâhil değildir. Daha önce çocukların statü ve haklarına ilişkin her türlü konuda tek karar verme yetkisi çocuk mahkemelerindeyken, 1991 yılında yapılan kanuni değişiklikler ile bu birimde görev yapan müfettiş ve danışman ünvanlı kişilere de karar verme yetkisi verilmiştir.

İdari bir kurum olan Koruyucu Aile Kurumu kamu kurum ve kuruluşları dışında kimi birimler (sivil toplum kuruluşları) ile de işbirliği halinde çalışmalarda bulunmaktadır. Zira Koruyucu Aile Kurumu işbirliği içinde bulunduğu sivil toplum kuruluşlarına kendi bütçesinden kaynak sağlamaktadır. Kamu kurum ve kuruluşları dışındaki 360 sivil toplum kuruluşunda 4500 kişi görev yapmaktadır.

Koruyucu Aile Kurumuna bağlı gençlik dairelerinin uygulamalarının temel hedefi çocukların ailesinin yanında kalmasını sağlayarak onların doğal ortamında gelişip

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

büyümlerine imkan sağlanması yönündedir. Bu bakımdan gençlik daireleri, çocuklar ile ilgili karşılaşılan sorunların aileleri yanında giderilmesi ve iyileştirilmesini öncelikli amaç olarak benimsemiştir. Diğer yandan çocuk haklarına ilişkin sözleşmeler gereği, izlenmesi gereken resmi prosedürlerin aksatılmadan yürütülmesi de gençlik daireleri tarafından büyük önem arz etmektedir.

Çocukların ailelerinin yanında tutularak haklarının korunması kimi zaman güç olmakla birlikte çocukların aileleri ile birliktelikleri önemsenmektedir. Bu nedenle kamuoyuna yansıyan en küçük bir olumsuz haberde, çocukların aileleri yanında mağdur olmasına çok fazla göz yumulduğu yönünde gençlik daireleri eleştiri konusu olmaktadır.

Valon Bölgesi Gençlik Dairelerinde Türkiye kökenli çocuklara ilişkin tutulan herhangi bir istatistiki veri bulunmamaktadır. Diğer taraftan Liege Kentindeki Gençlik Dairesi Kurumu'nun Türkiye kökenli sivil toplum kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yaptığı da bilinmektedir.

3.2.2. Flaman Bölgesi Koruyucu Aile Kurumu

Genç ve çocuklara yönelik sadece Flaman bölgesinde faaliyet yürütmekle birlikte, genel itibarıyla sorunlu veya suç işlemiş çocuklar görev alanına girmektedir.

Kurum yetkilileri, çocuğun biyolojik anne ve babasının yanında yetişmesini onun doğal yeri olduğunu kabul etmekle birlikte, koruyucu ailelerin sayıca yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bir çocuğun ailesinden alındığında her zaman için bu durumun geçici olduğu ve çocuğun tekrar ailesine döneceği kabulüyle hareket ettikleri belirtilmiştir.

Çocuk ve aile ilişkisinin kesilmesine ve çocukların ailelerine dönmelerine yargı mercileri karar vermektedir. Bu nedenle yılda en az iki defa çocukları elinden alınan aileler, çocukların alınma nedenlerinin düzelip düzelmediğinin araştırılması için değerlendirilmelere tabi tutulmaktadır.

Flaman bölgesinde faaliyet gösteren koruyucu aile merkezi OpVang tarafından yürütülen koruyucu aileye gereksinim duyan çocukların uygun ailelere verilmesine hedefleyen “Dünya Projesi” yürütülmektedir. Söz konusu proje kapsamında göçmenler de görev almaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

3.3. Belçika Gençlik Dairesi Sistemi ve Uygulamalarına İlişkin Değerlendirme

Avrupa’da incelemede bulunan ülkeler arasında en az sorunlu uygulamanın Belçika’da olduğu tespit edilmiştir. Birlikte toplantı gerçekleştirilen kurum yetkililerinin görüşlerinin Komisyonumuzun görüşlerine yakın olduğu anlamıştır.

Kurum yetkililerinin çocukların doğal yerinin kendi ailelerinin yanı olduğu doğrultusundaki görüşlerinden ve sorunların ailenin yanında çözülmesini hedeflemelerinden memnuniyet duyulmuştur. Belçika’da gençlik daireleri ve koruyucu aile müessesesine ilişkin Türkiye toplumu tarafından dile getirilen bir sorun tespit edilememiştir. Büyükelçiliğimiz kayıtlarında da bu konuda Türkiye toplumundan akseden herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Diğer taraftan Türkiye kökenli koruyucu ailelerin sayısının artırılması için çalışmalar yürütülmesi ve Türkiye kökenli ailelerin durumuna ilişkin daha fazla istatistiği çalışma yapılabileceği değerlendirilmiştir.

III. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Her çocuğun en temel hakkı kendi öz ailesinin yanında, anne babasıyla birlikte, sağlıklı bir ortamda büyümesidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin aile hayatına saygı hakkını teminat altına alan 8’inci maddesi de, çocuğun kendi kültür ve inancında yetişmesini sağlama hakkını anne ve babaya hem bir hak hem de bir ödev olarak tanımıştır. Anne ve babanın çocuğu üzerindeki bu hak ve ödevlerinin kısıtlanmasını veya bu hak ve ödevlerin kullanılmasını sınırlayan ve engelleyen uygulamalar, anne ve/veya baba ve de çocuğun temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması niteliğindedir.

Gençlik dairelerinin ailenin yanından çocuğu alma uygulaması, her çocuğun kendi öz ailesinin yanında, anne babasıyla birlikte sağlıklı bir ortamda büyümesi temel hakkını doğrudan sınırlayan ve bu hakkın kullanılmasını engelleyen bir uygulamadır. Bu bakımdan şikayetlerin geldiği Avrupa Birliği ülkelerinden Almanya, Hollanda ve Belçika Gençlik Daireleri ve uygulamalarını insan hakları açısından inceleme gereği hasıl olmuştur.

Gençlik daireleri ve uygulamalarına ilişkin Almanya, Belçika ve Hollanda mevzuatına bakıldığında, bu düzenlemelerin pozitif hukuk anlamında ihtiyaçları karşılayacak nitelikte

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

olduğu görülmektedir. Mevzuatlardan aile ve çocuk arasındaki ilişkinin ihtiyaçları giderecek şekilde düzenlediği ve bu ilişki içerisindeki aksaklıkların ve problemlerin çocuk yararına giderilmesi için Gençlik Dairelerinin kurulduğu anlaşılmaktadır.

Almanya, Belçika ve Hollanda mevzuatında gençlik dairesinin çocuğu ailesinden almak yerine, öncelikle çocuk ile annesi ve babası arasındaki sorunları çözme yoluna gitmek zorunda olduğu belirtilmektedir. Bu bakımdan gençlik daireleri, velayetin alınmasından önce, ailelerle birlikte sorunları çözme yoluna gitmek zorundadır. Kural olarak şüphe bulunması halinde, çocuk kendi ailesinde kalmakta, kardeşler ayrılmamaktadır. Buna rağmen Almanya, Hollanda ve Belçika'da binlerce Türkiye kökenli çocuğun, gençlik dairelerinin haksız uygulamalarına maruz kaldığı, özellikle Almanya ve Hollanda'da birçok çocuğun ailelerinin elinden alınarak barınma yurtlarına veya kendi kültüründen uzak aile yanlarına yerleştirildiği tespit edilmiştir. Bu Dairelerin ihtiyaçlardan kaynaklanması suretiyle teşkilatlandığı bilinmekle birlikte, özellikle Almanya ve Hollanda Gençlik Dairelerinin bir kısım uygulamalarının aile ve çocuk aleyhine sonuçlar doğurduğu görülmektedir.

Komisyonumuz tarafından yapılan çalışma ve incelemeler sonucunda, konuya ilişkin aşağıdaki sorunlu alanlar saptanmıştır:

1- Velayet hakkı, anne ve baba için çocukları ile yakın ilişki kurma hakkı veren son derece üstün ve kutsal bir temel insani haktır. Bu bakımdan velayet hakkının aileden alınması ve bir başka birime veya aileye verilmesi kararı, kararları idari nitelikte olan gençlik dairesi kararı yerine, mahkeme kararıyla olması gerekmektedir. Ayrıca velayet hakkının aile tarafından kullanılmasını fiilen veya hukuken sınırlayacak veya engelleyecek her türlü kararın da, mahkemeler tarafından alınması gerekmektedir.

2- Çocuklar, çok basit sebeplerle ailelerinden alınmaktadır. Mevzuatta en son çare olarak çocukların ailelerinden alınması öngörülmüşken, bazı gençlik daireleri ilk çare ve imkan olarak bu yola başvurmaktadır. Bu aşamada detaylı ve özenli bir araştırma ve inceleme yapılmamaktadır.

3- Gençlik daireleri uygulamalarının asıl hedefi, aile bütünlüğünü koruma yönünde olmalıdır. Bazı gençlik dairelerinin aile bütünlüğünü ön planda tutmak suretiyle aile ile çocuk arasındaki problemlerin çözümü ve rehabilitesi yerine, çocuğun aileden alınması hedefine odaklandığı, bu itibarla da aile ile çocuk arasında meydana gelen bütün

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

olumsuz durum ve olayları çocuğun ailenin elinden alınması yönünde bir imkân ve fırsat olarak değerlendirmeye başladığı anlaşılmıştır. Velayet hakkı temel insan haklarından ve anayasal bir hak olmasına rağmen, ancak mahkeme kararı ile ortadan kaldırılabileceği şartı ihmal edilmek suretiyle, acil müdahale gerektiren durumlarda gençlik dairelerince çocuğun ailelerin elinden alınmasına imkan tanınması istisnai bir kural olması gerekirken; bazı gençlik dairelerinin uygulamaları ile istisna kural haline getirilmiştir.

4- Çocuğun aileden alınması durumunda kendi kültür ve yaşam tarzına en yakın akraba ve ailelere verilmesi gerekmektedir. Gençlik daireleri tarafından çocuğun aileden alınma safhasında, çocuğun akrabalarına veya aile yakınlarına verilebilme durum ve şartlarının olup olmadığı hususunda araştırılma yapılması gerekmekte, bu araştırmanın sonucunda çocuğun yerleştirileceği bir aile yakını bulunmaması halinde çocuk gençlik dairesi tarafından diğer uygun ailelere verilmelidir. Yakın akrabalar için mevzuattaki ağır koruyucu aile olma koşulları aranmamalı, çocuğa bakabilecekleri kanaatine ulaşılması halinde çocuğun bu kişiler nezdinde bakımı sağlanmalıdır.

5- Aile ile alıkonulan çocuklar arasında sürekli şahsi ilişki kurulmasına imkan sağlanmalıdır. Gençlik daireleri tarafından çocuk iyi bir koruyucu aileye veya barınma yurduna emanet edilse bile, biyolojik ailesi ile çocukların sürekli şahsi ilişki kurmasına imkân sağlanmalıdır. Bazen çocukların ailesi ile 6 ayı aşkın bir süre görüştürülmeyerek, geçici olarak algılanan bu sürecin sürekli hale dönüşmesine zemin hazırlanmaktadır.

6- El koyma uygulaması geçici bir tedbirdir. El koyma uygulaması geçici ve tedbir niteliğinde bir durum olduğuna göre ailenin durumu sık aralıklarla kontrol edilmek suretiyle ailenin içinde bulunduğu negatif durum ve tutumların ortadan kalktığına tespit edilmesi halinde, çocuk aileye iade edilmelidir.

Belçika da olduğu gibi, zorunlu olarak yılda en az iki defa çocukları elinden alınan aileler nezdinde araştırma ve inceleme yapılmalı, ailelerdeki negatif durum ve tutumların ortadan kalktığına tespit edilmesi halinde çocukların biran önce ailelere iade edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca koruyucu aile mekanizmasının, bir çocuğun geçici bir süre aile yanında bakım ve ihtiyaçlarının karşılanması anlamına geldiği, başka bir ifade ile bu mekanizmanın evlat

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

edinme mekanizması olmadığı için, gençlik dairesi yetkilileri tarafından koruyucu ailelere açıklanması gerekmektedir. Zira çoğu koruyucu aile, evlat edinme gayesi ile hareket edip çocuğa duygusal anlamda bağlanmaktadır. Bu durum hem koruyucu aileye hem çocuğa hem de biyolojik aileye büyük zarar vermektedir.

7- Alınan çocuğun kendi kültür ve kimliği açısından anadilini konuşmasına imkan sağlanmalıdır. Bazı gençlik dairesi görevlilerinin şahsi ilişkinin devam ettirilmesi için yapılan görüşmelerde, çocuk ile ailesinin Türkçe dilini konuşmalarına izin verilmeyerek, çocuğun anadilini kullanmasının engellenmesi suretiyle, çocuğun ana dilini ve dolayısı ile kendi kültür ve kimliğini unutturma girişimi içinde bulunduğu saptanmıştır.

8- Gençlik daireleri kararlarına ve uygulamalarına karşı aileler nezdinde büyük önyargılar oluşmuştur. Bu kurumlara karşı aileler nezdinde oluşan olumsuz düşünce ve duygular, bu Kurumların özellikle çocukların ailelerinden alınması ve sonrasındaki karar ve uygulamalarının, ailelerde oluşturduğu büyük hayal kırıklıklarının ve çaresizliklerinin bir yansımasıdır. Bu nedenle çocukları ellerinden alınmış aileler tarafından bu Kurumlara güvenilmemekte, dahası çocukların geri verilmesi hususunda bu Kurumların istekli ve ailelere yardımcı olmamasından dolayı, gençlik daireleri ile aileler arasında adeta kan davasına dönüşen çekişmeli ve düşmansı durumlar olduğu gözlemlenmiştir.

9- Gençlik daireleri uygulamaları, arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Her gençlik dairesi velayet hakkına ilişkin yasaları farklı yorumlayıp, farklı uygulayabilmektedir. Bazı gençlik dairelerinin uygulamalarında aile bütünlüğünün korunması esas alınırken, bazı gençlik dairelerinin uygulamalarında ise çocuğun aileden alınması uygulaması esas olmaktadır. Ülkeler genelinde tüm gençlik dairelerinin uygulamalarında ve kararlarında eşgüdüm ve yeknesaklığın sağlanması amacıyla **federal veya ulusal düzeyde bağımsız bir idari denetim organının kurulup, faaliyete geçirilmesi önem arz etmektedir.**

Merkezi hükümete bağlı olarak teşkilatlanan Hollanda Gençlik Dairelerinin, 2015 yılında yerel yönetimlerin yetki alanına devredilmesinin planlanmasından dolayı, yerel yönetim gençlik dairelerinin uygulamalarında ve kararlarında eşgüdüm ve yeknesaklığın sağlanması amacıyla ulusal düzeyde bağımsız bir idari denetim organının kurulması gerekmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

10- Aileler çocuklarını geri alabilmek için uzun ve meşakkatli bir yargı sürecinden geçmeye mecbur tutulmaktadır. Gençlik dairesinin el koyma uygulamasından sonra, bu uygulamanın ortadan kaldırılması amacıyla ailenin mahkemeye başvurmak zorunda bırakılması, ailenin uzun ve meşakkatli bir yargı süreci ile karşı karşıya kalmasına sebep olmaktadır.

11- Mahkemelerin karar verirken gençlik daireleri tarafından hazırlanan raporları esas alması, gençlik dairelerini hem savcı hem de hakim konumuna getirmektedir. Gençlik daireleri uzmanlarının hazırladıkları raporların mahkeme kararlarına esas teşkil etmesi, gençlik dairelerini hem savcı hem de hakim konumuna dönüştürmüştür. Mahkeme kararına esas teşkil edecek raporların gençlik dairesi uzmanları dışında, başka uzmanlar veya bilirkişilerce hazırlanması büyük önem arz etmektedir.

Gençlik daireleri başlangıçta, çocuklara ve aileye yardım etme gayesi ile ebeveynlere bir belge imzalatmaktadırlar. Bu belge, gençlik dairesinin çocuğun aileden alınıp bir yurda veya koruyucu aileye verilmesi hususunu da kapsamaktadır. Çocukları ellerinden alınan aileler mahkemeye başvurduğunda kendileri tarafından imzalanmış olan söz konusu belge, gençlik daireleri tarafından mahkemeye sunulmaktadır. Bu safhada aileler, çocuklarının kendilerinden alınıp bir yurda veya koruyucu aileye verilmesine imzalamış oldukları belge ile rıza göstermiş olduklarını anlamaktadırlar. Bu durum ailelerde büyük hayal kırıklıkları yaratmaktadır. Bu bakımdan aileler tarafından imzalanan bu belgenin Türkçe dilinde olması ve ailenin ve avukatının okuması büyük önem arz etmektedir.

12- Mahkemeler, çoğunlukla ebeveynler aleyhine sonuçlanmaktadır. Özellikle Almanya, Hollanda ve Türk aile yapısı göz önünde bulundurulduğunda, çocuk yetiştirilmesi konusundaki kültürel farklılıklar açısından Alman ve Hollanda mahkemelerinin ve gençlik dairesi yetkililerinin yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmamalarının, davaların seyri üzerinde olumsuz etkiler yarattığı gözlemlenmektedir. Konunun incelenmesi için mahkemelerce bilirkişi olarak görevlendirilen psikolog veya pedagogların da, bazı durumlarda söz konusu kültürel farklılıkları değerlendirecek bilgi birikimine sahip olmadıkları anlaşılmıştır.

13- Almanya ve Hollanda toplumunda, Türk aile yapısı hakkındaki önyargıların giderilmesi gerekmektedir. Gençlik Dairesi yetkililerinin, Türkiye kökenli ailelerin

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

çocukları söz konusu olduğunda, toplumdaki Türk aile yapısı hakkında yaygın önyargılarının etkisiyle, olay bazında yeterli incelemeyi yapmadan aile aleyhine karar alabildikleri görülmektedir. Almanya ve Hollanda gençlik dairelerinin de, Türkiye kökenli ailelerin ve sivil toplum örgütlerinin yardım ve desteğine ihtiyacı bulunmaktadır. Bu bakımdan gençlik daireleri ile işbirliği içerisinde ortak aile bilinçlendirme kampanya ve eğitimleri yapılması büyük önem arz etmektedir.

14- Gençlik dairelerinde Türkiye kökenli uzman istihdamının artırılması büyük önem arz etmektedir.

15- Çocukları gençlik daireleri tarafından el konulan ailelere, uzmanlarca hukuki ve psikolojik destek verilmelidir.

16- Türkiye kökenli ailelerin koruyucu aile olması teşvik edilmelidir.

17- Gençlik dairelerinin uygulamalarına karşı ailelerin bilinçlendirilmesi, haklarının ve sorumluluklarının anlatılması gerekmektedir.

18- Almanya'daki dış temsilciliklerimiz nezdinde aile danışmanlığı hizmeti verecek birimlerin oluşturulması yararlı olacaktır. Esasen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımızın böyle bir çalışması olduğu öğrenilmiştir. Bu birimlerin, gençlik daireleri ile yerel pedagoglarla birlikte çalışıp, ailelere çocuk yetiştirme konusunda yönlendirmede bulunabileceği, gençlik dairelerine yurt dışındaki Türkiye toplumunun sosyo-ekonomik durumu ve diğer ihtiyaç duyulan konularda bilgilendirebileceği, ayrıca, gençlik dairelerine Türkiye kökenli bakıcı ailelerin bulunması konusunda da yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

19- Türkiye toplumundaki aile içi problemler, çocukların gençlik daireleri uygulamalarına maruz kalmasına neden olmaktadır.

20- Türkiye'den göç eden vatandaşlarımızın göç ettikleri ülke koşullarına en kısa sürede uyum sağlaması gerekmektedir.

20- El konulan çocuklarımızın çoğunluğunun barınma yurtlarında kaldığı ve buralarda çocuklarımızın çok ciddi sorun ve tehlikeler ile karşı karşıya bulunduğu anlaşılmıştır. Nitekim Hollanda'da alıkonulan 671 çocuktan 504'ü yurtlarda kalmakta,

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Almanya'da ise alıkonulan çocukların yarısından fazlasının yurtlarda kaldığı tahmin edilmektedir. Bu nedenle yurtlarda kalan çocuklarla ilgili acilen bir çalışma yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

21- Viyana Sözleşmesi gereğince Almanya, Belçika ve Hollanda makamlarının vesayet altına alınan Türkiye kökenli çocuklarla ilgili olarak dış temsilciliklerimize bildirimde bulunması gerekmektedir.